

О. ЖИЛА

СТАН СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ)

Під час дії в Україні правового режиму воєнного стану, створення безпечних умов для учасників освітнього процесу – одне з першочергових завдань місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Сумська область одна з перших зазнала агресії з боку росії і сьогодні перебуває під постійним обстрілом, тому усі зусилля управлінців повинні бути спрямовані на створення освітнього середовища, здорового, безпечного, захищеного фізично та психологічно. З початку повномасштабного вторгнення, на території області агресором зруйновано або частково пошкоджено заклади загальної середньої освіти і перебувати, а тим більше навчатися в очному режимі, є вкрай небезпечним.

На сьогодні, у першу чергу, більш актуальними стають питання безпечного простору та освітнього середовища для перебування учнів і працівників. Тому, головне питання, яке турбує сьогодні і батьків, і вчителів – як забезпечити якісну освіту в умовах війни.

В умовах військової агресії російської федерації проти України, питання захисту учасників освітнього процесу є надзвичайно важливими. У ситуації небезпеки, щоб зберегти здоров'я і життя дітей, їх слід швидко евакуювати в безпечне місце. Отже, одним із головних критеріїв безпечного освітнього середовища сьогодні є наявність у закладі загальної середньої освіти укриття цивільного захисту населення та його облаштування відповідно до вимог.

Під час аналізу проведеного дослідження було з'ясовано, що більшість респондентів (62,5 %) вважають, що у закладі загальної середньої освіти, де вони працюють та навчаються, захисна споруда цивільного захисту відповідає вимогам щодо її утримання та експлуатації, 20,8 % опитаних повідомили, що укриття здебільшого відповідає вимогам, 4,0 % зазначили, що захисна споруда зовсім не відповідає рекомендаціям, 4,6 % не змогли оцінити дане питання (рис. 1).

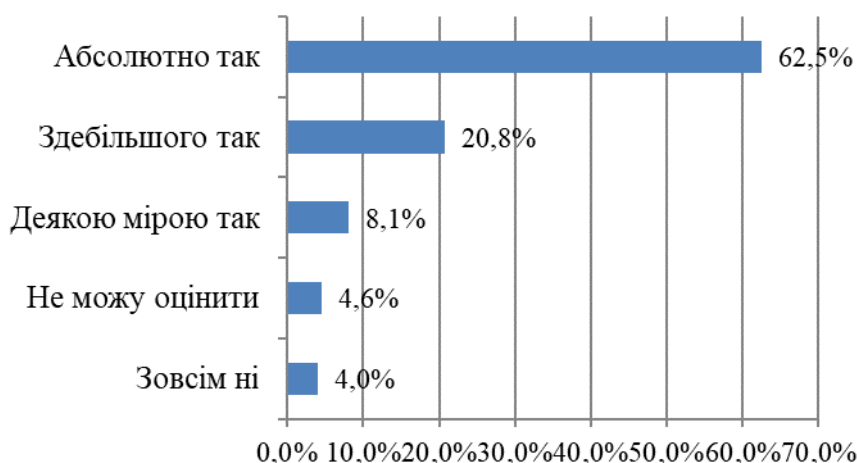

Рисунок 1. Відповідність споруди цивільного захисту вимогам щодо її утримання (відповіді респондентів, у %)

У ході моніторингового дослідження було з'ясовано, що захисні споруди майже половини (47,2 %) закладів загальної середньої освіти забезпечені електроживленням, штучним освітленням та первинними засобами

пожежогасіння. У 45,6 % сховищах наявні засоби надання медичної допомоги відповідно до переліку укомплектування запасів медичного майна в укриттях, але, на жаль, захисні споруди не обладнані системами водопроводу та каналізації.

Незначна кількість укриттів (22,1 %) обладнана wi-fi роутерами для доступу до мережі Інтернет та укомплектована сухими сніданками, контейнерами

для зберігання продуктів харчування та їхніх відходів (рис. 2) .

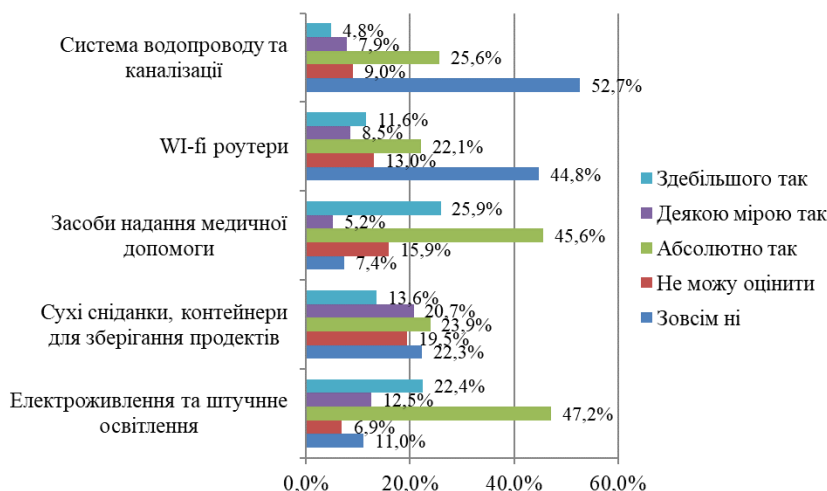

Рисунок 2. Укомплектування захисної споруди закладу загальної середньої освіти (відповіді респондентів, у %)

Заклади загальної середньої освіти є одними з найбільш вразливих об'єктів з точки зору протипожежної небезпеки. Будь-яка надзвичайна ситуація в умовах воєнного стану може виникнути у будь-яку хвилину та призвести до загрози здоров'ю і життю учасників освітнього процесу. Саме тому пожежна безпека є пріоритетом як для державних органів, так і для адміністративного апарату закладу освіти.

Результати моніторингово дослідження показали, що працівники закладу та учні (62,9 %) систематично проходять навчання правилам пожежної та електричної безпеки. Керівництво закладів загальної середньої освіти та учителі регулярно інформують учнів щодо правил техніки безпеки під час занять, правил поведінки у надзвичайних ситуаціях із залученням спеціальних служб. У ході дослідження було з'ясовано, що шкільні приміщення не обладнані засобами автоматичної пожежної сигналізації, стаціонарними автоматичними установками пожежогасіння. Первинними засобами гасіння в закладах загальної середньої освіти є вогнегасники, ємності з піском та пожежні стенди зі щитом і спеціальним інвентарем. Плани евакуації та план дій, на випадок пожежі, розміщені у доступному місці.

Питання безпеки освітнього процесу не є новим для суспільства, однак особливої актуальності воно набуває, коли та чи інша країна потрапляє в зону конфлікту, військової агресії, окупації. На жаль,

сьогодні в такій кризовій ситуації опинилася Україна. Надважливо в цей час створити всі можливі умови для забезпечення захисту життя та здоров'я дітей, прийняти виклики часу, пов'язані із безпековою ситуацією та війною. Чітке розуміння учасниками освітнього процесу алгоритму дій під час загрози та виникнення надзвичайних ситуацій воєнного характеру убезпечить їх та зменшить негативні наслідки.

За результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що закладам загальної середньої освіти громади вдалося організувати безпечне освітнє середовище. У закладах постійно проводиться перевірка евакуаційних виходів, коридорів, тамбурів, східців; розроблено план евакуації, згідно якого чітко розподілено обов'язки персоналу на випадок виникнення пожежі; проводяться практичні заняття з відпрацюванням планів евакуації в надзвичайних ситуаціях, зокрема, під час оголошення повітряної тривоги. Педагогічні працівники та учні досконало знають свої обов'язки під час сигналу повітряної тривоги та чітко дотримуються алгоритму дій щодо переходу в укриття.

Сумська область була однією із перших областей, яку було звільнено з окупації, тому важливим питанням сьогодні є навчити дітей основ міної безпеки та правил поводження з вибухонебезпечними предметами. Відповідаючи на запитання опитувальника: «У закладі освіти, де

Ви навчаєтеся, проводяться навчання учнів з питань мінної безпеки?», 43,6 % учнів запевнили, що даний вид роботи проводиться, 30,9 % респондентів вказали, що заняття здебільшого

проводяться, 11,0 % обрали варіант відповіді «Деякою мірою», і лише 5,8 % зазначили, що з ними зовсім не проводилися такого роду заняття (рис. 3).

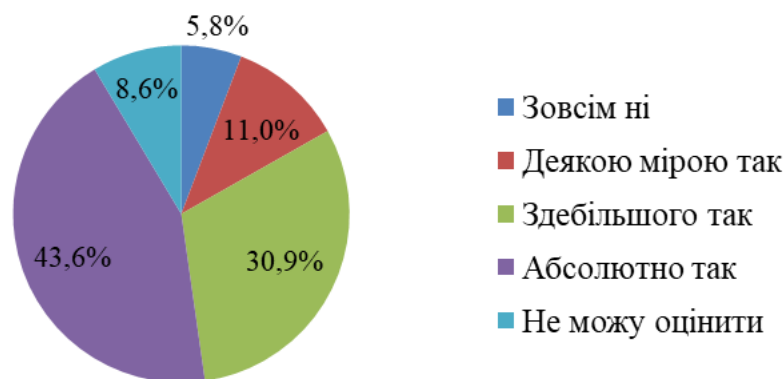

Рисунок 3. Проведення занять з питань мінної безпеки (відповіді учнів, у %)

Воєнний стан у країні вплинув та змінив звичну поведінку учнів. Дитяча допитливість заміщена відчуттям страху, зокрема, при виявленні підозрілих предметів. Діти, відповідаючи на запитання анкети щодо своїх дій при знаходженні на території закладу освіти невідомого небезпечного предмету, майже одногосно відповіли, що повідомлять про знахідку працівників закладу освіти (74,4 %) та телефонують за номером 101 (23,3 %).

Питання, яке було вивчено у ході моніторингового дослідження, є охорона закладу загальної середньої освіти та наявність у ньому систем відеоспостереження. Створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти залишається обов'язком керівника закладу.

Питання посилення безпеки у закладах освіти стало актуальним після початку російської агресії ще у 2014 році, наразі, на ньому зосереджено найбільшу увагу. Керівникам закладів освіти необхідно так посилити режим безпеки, щоб у приміщенні школи неможливо було пронести будь-які сторонні предмети, у тому числі вибухонебезпечні речовини.

У ході моніторингового дослідження було з'ясовано, що у майже у половини закладів загальної середньої освіти (46,3 %), що брали участь в опитуванні, наявні огорожувальні паркани, охорону здійснюють штатні працівники, які, фактично, лише стежать за входом-виходом у

заклад освіти сторонніх осіб. Головним чином, це пов'язано з тим, що у чинних типових штатних нормативах закладів загальної середньої освіти, затверджених наказами Міністерства освіти і науки від 06.12.2010 № 1205 «Про затвердження Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти» та від 01.02.2018 № 90 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року № 1205», передбачено лише посаду сторожа. У його обов'язки входить охорона приміщень та шкільного майна, спостереження за економією енергоресурсів та пожежною безпекою тощо. Єдиний пункт, який стосується контрольно-пропускної складової – запис у журналі відвідувачів та мети їхнього перебування у закладі освіти. Затримувати чи обстежувати людей сторож не має права. За законодавством, відповідальність за безпеку школярів несе адміністрація закладу та вчителі, а не сторожі-вахтери.

В одному із запитань опитувальника респондентам пропонувалося оцінити рівень своєї безпеки під час перебування у закладі загальної середньої освіти. Переважна більшість учителів (73,4 %) запевнила, що вони почуваються у безпеці, 10,2 % обрали варіант «Деякою мірою так». Більше третини учнів (40,7 %), відповідаючи на дане запитання анкети, зазначили, що вони почуваються абсолютно захищеними під час освітнього процесу в очному режимі (рис. 4).

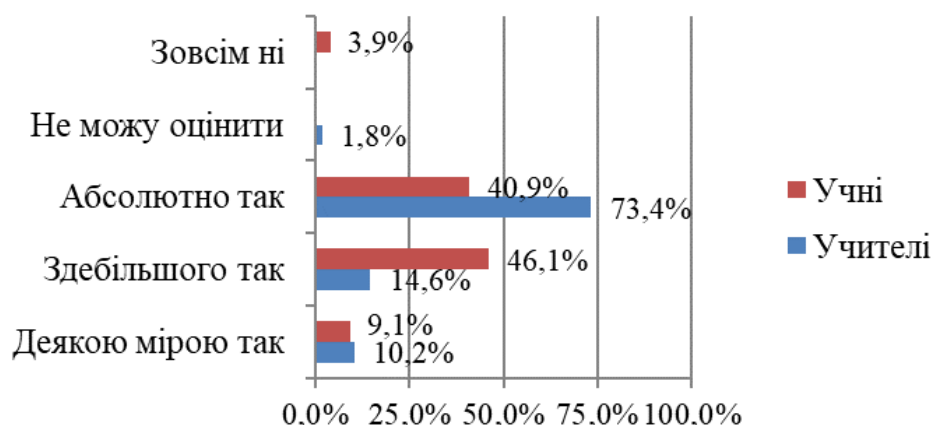

Рисунок 4. Ступінь відчуття безпеки в учасників очного процесу навчання (відповіді респондентів, у %).

У ході дослідження, паралельно з опитуванням учнів та педагогічних працівників стосовно оцінки своєї безпеки у закладі, батькам було запропоновано оцінити рівень свого задоволення станом створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти. За результатами опитування, було з'ясовано, що переважна більшість (73,0 %) батьків задоволені створеними у закладах умовами навчання дітей; 7,6 % респондентів відмітили, що їх вони не влаштовують або задовільняють деякою мірою (16,5 %). Майже дві третини (64,6 %) респондентів зазначили, що фактори незадоволення відсутні. Незначна кількість (20,3 %) вказала, що, на їхню думку, захисна споруда непридатна до експлуатації; 4,5 % опитаних батьків відмітили, що в закладі освіти недостатня кількість первинних засобів пожежогасіння.

Таким чином, аналізуючи дані опитування, можна стверджувати, що у закладах загальної середньої освіти, що брали участь у дослідженні, адміністрації та педагогічним працівникам безпосередньо вдалося створити безпечні умови для навчання учнів.

Опитуючи батьків стосовно того, що для них є найбільш значущим при відвідуванні закладу загальної середньої освіти їхньою дитиною, отримуємо наступні результати: найбільша кількість респондентів зазначили, що дивлячись на сучасний розвиток подій, на те, що наша система освіти функціонує в умовах воєнного стану, для 16,8 % пріоритетом є те, щоб діти перебували у безпеці під час освітнього процесу у закладі; для 14,8 % респондентів головним залишаються отримані у закладі освіти знання, якісний та

цікавий освітній процес, практичні навички, наближені до життя. Для 10,2 % батьків найбільш значущим є розвиток дитини як особистості. Сучасні діти багато часу проводять за гаджетами, мало спілкуються між собою, тому не дивно, що наступне, на чому наголосили батьки, відповідаючи на запитання опитувальника, – щоб дитина навчилася спілкуванню, була комунікабельною (10,7 %), бо саме через спілкування лежить шлях до життєвого і професійного успіху.

Переважна більшість батьків (80,8 %), відповідаючи на питання про безпекові складові організації освітнього процесу, зазначили, що вони стурбовані загрозою ракетних ударів, які є небезпечними. Незначна кількість батьків (6,1 %) відповіли, що хвилюються через можливість повторного ворожого вторгнення на територію, де вони проживають. Лише 3,7 % опитаних зазначили, що укриття цивільного захисту у школі не відповідає нормам безпеки та 8,5 % батьків стурбовані, що дітям буде некомфортно знаходитися в укритті довгий час. Переважна більшість батьків (71,1 %) вважають, що під час повномасштабної війни безпечних місць та населених пунктів на території України немає; 15,4 % опитаних відповіли, що вдома, у квартирі чи будинку, дитина перебуває у більшій безпеці; 11,8 % зазначили, що саме заклад освіти є укриттям, у якому дитина впродовж усіх занять перебуває під наглядом дорослих та є більш захищеною.

На нашу думку, незначний відсоток тих, хто обрав заклад освіти у якості найнебезпечнішого місця навчання для дітей, пов'язаний, перш за все,

з тим, що не у всіх закладах освіти адміністрацією проводилася роз'яснювально-демонстраційна робота з батьками щодо наявності та стану укриття цивільного захисту. Так, 23,3 % респондентів відмітили, що їм доводилося довіряти про наявність у закладі освіти укриття, але без огляду захисної споруди та 10,8 % опитаних батьків вказали на те, що вони не були повідомлені про стан та відповідність до норм Державної служби з надзвичайних ситуацій укриття цивільного захисту, що міститься в закладі освіти.

Інформацію про наявність та стан укриття у закладі освіти, протоколи безпеки для випадків повітряної тривоги – це та інформація, яку необхідно комунікувати із батьками. По-перше, батьки мають знати, що відбувається з їхніми дітьми у закладі освіти під час оголошення сигналу «повітряна тривога», як і куди здійснюється евакуація. По-друге, володіння інформацією про протоколи безпеки дозволить батькам додатково проговорити їх із дітьми, переконати їх дотримуватися і не хвилюватися. Важливо, спільно з батьками, також домовитися про додатковий вміст шкільного наплічника – «рюкзака безпеки» учня, який має вміщувати воду, перекус, необхідні ліки з інструкцією щодо того, як і коли їх потрібно приймати, запискою з прізвищем дитини, батьків, контактними номерами телефонів, домашньою адресою. У ході проведеного дослідження було

з'ясовано, що у переважної більшості батьків (76,6 %) адміністрація закладу освіти, у якому навчається дитина, вимагала сформувати «рюкзак безпеки» учня; 18,3 % батьків зазначили, що їх нічого не прохали зробити по даному питанню, а 5,1 % респондентів вперше чули про таке поняття.

Отже, сфера освіти, як і всі сфери життя суспільства, зазнала сильних змін під час воєнного стану. Керівники закладів освіти та педагоги тримають освітній фронт, продовжуючи працювати в умовах війни, формують унікальний педагогічний досвід, переосмислюють роль освіти, її ціннісні складники та беруть на себе безпековий рівень відповідальності.

Вплив військової агресії на освіту породжує цілий ряд гуманітарних та соціальних проблем, завдаючи шкоди учням та педагогічним працівникам, позбавляє їхнього права на освіту, руйнуючи підґрунтя, на якому громади будують своє майбутнє, надії та прагнення цілих поколінь. Натомість, освітня система може допомогти у захисті молоді від травм, пропонуючи чітку стабільність, вона може полегшити психологічний вплив військової агресії та забезпечити доступ до інших життєво важливих послуг. Саме тому, усвідомленість, з якою влада та суспільство можуть прийняти виклики в системі освіти, матиме прямий вплив на побудову безпечної школи майбутнього.

